

Monumentnummer*: 531363

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 18 januari 2013
Kadaster deel/nr 82724/193

Woonplaats* Naarden
Gemeente* Gooise meren
Provincie* Noord-Holland

Locatiennaam Naarden
Locatieomschrijving Werken aan de Karnemelksloot

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Naarden	E			408
Naarden	D			952

Omschrijving**

Cluster 9. Damsluis.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

Laat-18de-eeuwse, maar in de Nieuwe Hollandse Waterlinie, vanaf 1815, opnieuw gebruikte DAMSLUIS, als essentieel onderdeel van het inundatiesysteem rond en nabij de Vesting Naarden. Naarden ligt op de hoge gronden tussen het Naardermeer en de Zuiderzee, die een acces vormden tot Amsterdam. Het was één van de belangrijkste vestingsteden van de Oude Hollandse Waterlinie. De waterlinie was primair gebaseerd op inundatie van laag gelegen gronden om zo de vijand de doorgang te beletten. Naarden lag echter op de hoge uitlopers van het Gooi, waardoor inundaties werden bemoeilijkt. Besloten werd de hoge gronden af te graven. De werken aan de Karnemelksloot zijn een onderdeel van de pogingen water rond te vesting Naarden vast te houden. In 1787 werd een damsluis aangelegd in de Karnemelksloot, die in rechtstreekse verbinding stond met de oostelijke vestinggracht van Naarden, op ongeveer een kilometer afstand daarvan. De Karnemelksloot stond weer in verbinding met de 's-Gravelandsche Vaart. Zonder de damsluis zou het inundatiewater rechtstreeks vanuit de Karnemelksloot afvloeien in de richting van de 's-Gravelandsche Vaart en van daaruit in de rivier

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

de Vecht. Ter bescherming van de damsluis kwamen, eveneens in 1787, twee kleine, omgrachte, aarden lunetten tot stand aan weerszijden van de Karnemelksloot. Behalve ter verdediging van de sluis dienden zij ook om de vijand te beletten Naarden aan de zuidzijde te passeren. De damsluis en de lunetten, in 1873-1875 vergroot tot batterijen, zijn vanaf 1815 opgenomen in de Nieuwe Hollandse Waterlinie en tot en met de mobilisatieperioden van 1914-1919 en 1939-1940 gebruikt.

Het verdedigingssysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie was in de eerste plaats gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van (grote) terreinoppervlakken. Door middel van een ingenieus systeem van sluzen, duikers, dammen, keerkaden, dijkcoupures enzovoort, kon het noodzakelijke waterpeil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en gehandhaafd worden. Deels werd daarvoor gebruik gemaakt van bestaande civiele waterhuishoudkundige bouwwerken. Soms werden de werken (sterk) aangepast aan de militaire eisen. Een beperkt deel van de werken werd speciaal ten behoeve van de Nieuwe Hollandse Waterlinie gebouwd. De damsluis in de Karnemelksloot dateert in oorsprong uit de tijd van de Oude Hollandse Waterlinie, maar is vernieuwd in 1873. Een damsluis wordt ook wel schotbalksluis genoemd. Deze sluzen kunnen drie functies vervullen: 1. Het verzorgen van een tijdelijke afsluiting om het toegevoerde inundatiewater op te stuwen, 2. Voorkomen dat het water de inundatievelden uitstroomt 3. Voorkomen dat een te groot gebied onder water wordt gezet. De damsluis aan de Karnemelksloot was vooral bedoeld voor functie 2. Met damsluizen kan het inundatiepeil nauwkeurig worden beheerst en kan, in combinatie met keerkades, de omvang van de inundatievelden zeer nauwkeurig worden bepaald.

Omschrijving

DAMSLUIS, in oorsprong uit 1787, is aangepast in het begin van de 19de eeuw, herbouwd in 1873 en in de 20ste eeuw gerestaureerd. De sluis bestaat uit twee bakstenen keermuren (lengte 9.00 m) op ca. 4.00 m afstand van elkaar, met schuin geplaatste vleugelmuren en gelegen tussen twee lunetten (later batterijen) ter weerszijden van de Karnemelksloot. In het midden van de keermuren zijn met 1.50 á 2.00 meter afstand twee in hardsteen uitgevoerde schotbalkensponningen aanwezig en ernaast aan de noord- en zuidzijde een korte hardstenen sponning met twee ijzeren ringen voor het ophangen van deuren. In een van de vleugelmuren is een peilschaal aangebracht. Schotbalken en deuren zijn niet (meer) aanwezig.

Waardering

De DAMSLUIS, in oorsprong uit 1787 en vernieuwd in 1873, is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdelen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw)

Het onderdeel is een voorbeeld van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde uiting van historische waterbouwkunde dienende als damsluis en het dateert uit 1787, maar is herbouwd 1873.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en vanwege de afsluitende positie in de Karnemelksloot.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

* Het onderdeel is representatief (karakteristiek) als voorbeeld van een damsluis in de omgeving van Naarden met als functie inundatiewater vast te houden op de hoge gronden in deze omgeving. De sluis dateert uit de periode van de Oude Hollandse Waterlinie, maar is aangepast en uitgebreid in de periode van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

* Het onderdeel is gaaf bewaard omdat de 18de - en 19de-eeuwse sluis als zodanig nog geheel aanwezig en herkenbaar is, hoewel schotbalken ontbreken.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie